

8. Патер І. Союз визволення України та українське питання в політиці Центральних держав 1914–1918 рр. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип.3-4. – Львів, 1997. – С.140-162.
9. Ремер К., Бах П. Політика німецького імперіалізму щодо України в Першій світовій війні // Український історичний журнал. – 1968. – №8. – С.17-26.
10. Сідак В.С. Діяльність спецслужб Австро-Угорщини і Німеччини на українських землях Російської імперії (кінець XIX ст. – початок XX ст.) // Український історичний журнал. – 1997. – №6. – С.45-58.
11. Украина в период империализма (начало 20 в.) // Большая советская энциклопедия. – Т.44. – М., 1956. – С.90-92.
12. Україна у зарубіжних доктринах та стратегіях XX століття // Політична думка. – 1995. – №2-3. – С.50-70.
13. Україна у зарубіжних доктринах та стратегіях XX століття // Політична думка. – 1996. – №1. – С.64-85.
14. Чернега П., Кучер В., Байраківський А. До причин розв'язання Першої світової війни // Політика і час. – 1998. – №5-6. – С.5-9.
15. Чорновол І. Галицька шляхта і проект “Київського королівства” Отто Бісмарка // Сучасність. – 1997. – №3. – С.65-71.
16. Чорновол І. Поляки і українці Австро-Угорщини в II пол. 80-х рр. XIX ст. // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 2. – Львів, 1995. – С.71-81.
17. Швагуляк М. Украина в экспансионистских планах германского фашизма (1933–1939). – К., 1983. – С.15-19.
18. Швагуляк М. Час надій, ілюзій та розчарувань. Німеччина в українській політичній думці (кінець XIX – перша половина XX століття) // Політика і час. – 1996. – №12. – С.59-70.

In the article is analyzed the Ukrainian question in the foreign policy conceptions of Germany. The author tells about conquer plans of Pangermanic league, monopolists and government of the German Empire to Ukraine before World War I.

М.Я. Сенюк

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ГАЛИЧИНИ У 20–30-х роках XX СТОЛІТТЯ

У період між двома світовими війнами Галичина перебувала у складі польської держави. Її уряд не допускав і всіляко перешкоджав самостійним виступам на міжнародній арені українських політичних чинників. За таких обставин важливу роль у розвитку зв'язків зі світовою громадськістю почали відігравати різні за характером громадські організації – культурно-освітні, студентські, жіночі, молодіжні та інші. Важливою передумовою для цього стала схожість (спільність) завдань та організаційно-ідеологічних засад діяльності між галицько-українськими товариствами, з одного боку, та міжнародними об'єднаннями й національ-

ними асоціаціями інших країн, із іншого. Поглибленню стосунків між ними всіляко сприяли впливові українські емігрантські кола.

Незважаючи на чималу науково-практичну значущість, проблема міжнародної діяльності галицько-українських громадських організацій у 20- 30-х роках ХХ ст. ще не знайшла достатньо глибокого висвітлення у вітчизняній історіографії. Окремі аспекти зовнішніх зв'язків товариства "Пласт", жіночих та антиалкогольних організацій Галичини в зазначений період піднімалися у працях Бориса Савчука [24-26]. Досліджуючи історію західноукраїнських молодіжних і студентських об'єднань, історики Ігор Андрухів, Богдан Трофим'як, Роман Ковалюк та інші частково торкалися міжнародного напрямку їхньої суспільної праці. Ця проблема також розглядалася у працях з історії "Просвіти", вчительських та інших добровільних об'єднань, що діяли в краї у зазначений період.

Утім, вибрана нами тема ще не стала предметом окремого комплексного дослідження, тож вважаємо, що давно назріла потреба підійти до неї саме під таким кутом висвітлення. Це важливо ще й тому, що на сучасному етапі державотворення дана проблема набирає величезної практичної значущості у зв'язку з розвитком "народної дипломатії" між добровільними асоціаціями різних країн та розбудовою громадянського суспільства в Україні.

У статті ставимо за мету розкрити основну мету, форми та методи міжнародної діяльності українських громадських організацій Галичини в 20- 30-ті роки, узагальнити її головні тенденції та історичний досвід.

Перші самостійні кроки в цій царині українські товариства краю зробили ще у довосний період. Але, незважаючи на відносно сприятливі суспільно-політичні умови, така діяльність тоді не була розвинута через "галицьку провінційність", зануреність у власні буденні справи, відсутність глибоких традицій у стосунках з іншими європейськими народами тощо. За міжвоєнних років форми, завдання, спрямованість міжнародної праці українських громадських товариств значною мірою визначалися ставленням польських урядових кіл та іноземних асоціацій до національних почувань і прагнень українців, а також загальними тенденціями зовнішньополітичних стосунків. Усе це висувало перед ними такі складні проблеми, як пошук союзників і вироблення пріоритетних орієнтирів у стосунках з європейською громадськістю.

Важливі підвалини для розгортання міжнародної діяльності українськими інституціями Галичини були закладені в період ЗУНР, коли молода українська держава налагоджувала стосунки зі світовим співтовариством. Однак усі подальші намагання здобути визнання з боку міжнародних організацій наштовхувалися на гострий спротив польських

Сенюк М.Я. Міжнародна діяльність українських громадських організацій Галичини у 20-30-х роках ХХ століття.

чинників, а також розбивалися через так званий державницький принцип, згідно з яким право членства в міжнародних громадських об'єднаннях мали лише представники “державних націй”, тобто національні асоціації самостійних країн.

Така тенденція виразно простежується у міжнародній діяльності українських студентських товариств. Уже на квітневих 1921 і 1922 років з'їздах у Празі й Тарнові обговорювалося питання вступу ЦЕСУСу* та галицького Профрису** до Міжнародної студентської конфедерації (МСК), де для координації культурних, наукових і політичних зносин гуртувалося близько 400 тис. членів з понад 30 країн світу. Прагнення українців підтримали впливові німецька, голландська, ірландська та шведська делегації, але більшість учасників зібрання зайняли “нейтрально-очікувальну” позицію, тому остаточне вирішення “українського питання” перенесли на наступний форум [17]. Проте ні 1923 року, ні згодом воно так і не було розв'язане. Незважаючи на це, організоване українське студентство Галичини разом із ЦЕСУС продовжувало активно співпрацювати з МСК, недопускаючи при цьому жодного порозуміння з поляками. Більше того, вони гостро засудили спробу наддніпрянських студентів створити при конфедерації спільну українсько-польську комісію, тож вона так і не розпочала роботу [12].

Утім, попри несприятливу суспільно-політичну ситуацію авторитет українських студентських об'єднань продовжував неухильно зростати завдяки активній внутрішній діяльності та широким двостороннім зв'язкам із національними студентськими асоціаціями. А цим уже не могли нехтувати міжнародні чинники, так що після трирічної боротьби на женеvській конференції Міжнародної студентської допомоги*** (травень 1925 року) Профрис і ЦЕСУС нарешті отримали право “дійсного членства” (замість “дорадчого голосу”) в цій впливовій європейській структурі. Важливу роль у цьому відіграла спеціально влаштована тоді виставка, що демонст-

* ЦЕСУС – Центральний союз українського студентства, створений в липні 1922 року для координації праці поза межами СРСР. До 1934 року головним центром ЦЕСУСу була Прага. Організація об'єднувала до 20 крайових та емігрантських товариств різного ідейного спрямування.

** Профрис – Професійна організація українського студентства, виникла у 1923 році у Львові, мала дев'ять окружних та 45 повітових секцій із близько 2 тис. членів. Виступала за консолідацію студентства Галичини для моральної і матеріальної взаємодопомоги та розвитку просвітництва серед народу.

*** Міжнародна студентська допомога виникла 1920 року, мала відділення у більшості країн світу, які представляли дві категорії колективних членів: організації “великих держав”, що “роблять внески”, та асоціації “малих країн і народів”, на користь яких вони головним чином перерозподілялися.

рувала історію українського студентського руху, який у важких політичних умовах змагається за визнання й самостійність свого народу [6].

Проте всупереч усім зусиллям ЦЕСУСу й Профрису так і не вдалося здобути повноправного членства у Студентській федерації приятелів Ліги націй – громадсько-політичному об'єднанні, покликаному боротися проти порушень громадянських свобод та прав національних меншин у різних країнах світу. На вересневому 1925 року з'їзді федерації був остаточно підтверджений “державницький” принцип членства, що автоматично позбавляло українські організації можливості вступу до неї. Утім, зважаючи на їхню численність і дієвість, за пропозицією Генерального секретаріату федерації право “офіційного представництва” українських студентів передали чеській лізі, а українців залишили в ролі “спостерігачів” для “вільної співпраці” [18]. Боротьба за зміну статуту Студентської федерації, який би надавав право членства представникам “бездержавних націй”, не принесла успіху, тому наприкінці 20-х років ЦЕСУС і Профрус фактично припинили стосунки з нею.

Розвиток міжнародної діяльності українських громадських товариств суттєво стримували матеріальні труднощі. Для вирішення цієї проблеми студентські організації практикували делегування своїх представників на різні форуми за власні кошти членів, створювали “фонди міжнародних зносин” тощо. Завдяки проведеній ЦЕСУСом наприкінці 20-х років децентралізації міжнародної діяльності його члени-організації отримали право на самостійні виступи в цій царині при збереженні “єдиної координаційної лінії”. Проте в 30-х роках міжнародна активність українських студентів Галичини помітно згортається. Однією з причин цього стала низька ефективність та результативність такої сфери діяльності порівняно з чималими організаційними зусиллями та матеріальними засобами, що витрачалися на здобуття права членства у міжнародних асоціаціях та налагодження співпраці з ними.

Право представляти галицько-українське жіноцтво на міжнародній арені в зазначений період узяв на себе “Союз українок”. Після першого вдалого виступу на конгресі Міжнародного жіночого союзу за громадянські права жінки (Суфраж)* (Осло, червень 1920 р.), на наступному липневому 1923 року форумі в Римі галицьке товариство прийняли до членів цього об'єднання на правах організації, що репрезентує “вільну націю” [1; 4]. Цього досягли завдяки створенню окремої громадської структури під назвою “Союз оборони української землі”. За посеред-

* Створений 1904 року Суфраж розвинувся на хвилі повоєнного жіночого руху за громадянські права; об'єднував понад 50 національних організацій.

ництвом сенаторки Олени Левчанівської він формально вступив до Центрального комітету Суфражу в Лондоні [2], хоч фактично всю працю скеровував “Союз українок”. Незважаючи на те, що вже на Віденському конгресі 1926 року галицько-українську секцію виключили з членів Союзу як представника “недержавної нації” [19], вона продовжувала утримувати з ним тісні стосунки. Завдяки цьому на квітневому 1935 року конгресі Суфражу, що відбувся у Стамбулі, українська делегація, яку представляли емігрантські та крайові організації, отримала статус “особливого члена” [10].

У більш драматичному ракурсі розвивалися стосунки з Міжнародною жіночою лігою миру й свободи^{*}. На конгресі у Відні (липень 1921 р.) до її складу прийняли спільну українську делегацію, що представляла українок Галичини та наддніпрянської еміграції. Але незабаром вона розділилася на окремі частини. З них найбільш дійовою стала “галицька група”, за посередництва якої упродовж п’яти років “Союз українок” поширив серед світової громадськості 276 меморандумів, звітів і листів, що розкривали суть “української проблеми” та закликали підтримувати боротьбу за її справедливе вирішення [24, с.222-223]. Це сприяло зростанню авторитету галицького товариства в міжнародних колах.

Слід визнати, що значущість міжнародної діяльності усвідомлювали головню провід студентського руху та керманічі “Союзу українок”, а загал членів не відчував реальної віддачі від укладених у дану справу зусиль і коштів. Зважаючи на це, в середині 30-х років загострилася полеміка щодо доцільності подальшого продовження зносин із Лігою та Суфражем. Від розриву з ними деякий час стримував авторитетний голос Софії Русової, яка доводила необхідність “всесвітньої праці для вирішення національних справ”. Утім, у жовтні 1937 року Головна рада “Союзу українок” все-таки прийняла ухвалу, в якій зазначалося, що в “теперішніх умовах життя” праця українських секцій у цих міжнародних структурах є “неактуальною і недоцільною” [12; 13].

За пануючих у міжвоєнній Польщі суспільних умов кращі перспективи для розвитку міжнародної діяльності мали громадські організації, що ставили не політичні, а передусім просвітницькі, благодійницькі та морально-етичні завдання. З огляду на це чималі перспективи для інтеграції у світовий рух тверезості мало антиалкогольне товариство галицьких українців “Відродження”, але знову ж таки через зовнішні перешкоди воно не змогло їх реалізувати повною мірою. Незважаючи на те, що в 1930–

* Міжнародна жіноча ліга миру і свободи виникла 1915 року. У післявоєнний період вона об’єднала понад 30 національних організацій з усіх континентів, ставши найвпливовішою в Європі міжнародною жіночою політичною організацією, мала пацифістський характер.

1936 роках українське товариство не допустили до участі у п'яти польських антиалкогольних форумах, саме в той час “Відродження” здобуває великий авторитет і визнання серед багатьох міжнародних об'єднань. Після тривалих домагань воно стало членом двох найвпливовіших у світовому антиалкогольному русі структур – німецької Міжнародної католицької ліги боротьби з алкоголізмом (1932 р.) та американської Міжнародної асоціації дослідження алкогольних проблем (1933 р.). Серед різних форм співпраці важливе значення мав збір для них “відродженцями” статистичних даних про рівень і наслідки споживання алкоголю на українських землях.

Після тривалих переговорів наприкінці 1934 року “Відродження” стало членом головного центру світового руху тверезості – Міжнародного бюро боротьби з алкоголізмом у Лозанні, до якого офіційно сплачувалися внески. З 1936 р. у його бюлетенях почали вміщувати звіти про діяльність українського товариства. Всі “комуніканти” про здобутки антиалкогольної боротьби Головна рада “Відродження” супроводжувала загальною передмовою про суть українського питання.

Визначним здобутком став виступ української делегації на XXI Міжнародному протиалкогольному конгресі (вересень 1937 р., Варшава). Виголошену на форумі доповідь про столітню історію українського руху тверезості переклали багатьма мовами світу та розіслали на адреси понад ста національних організацій [5]. Конгрес дав поштовх розширенню міжнародних відносин: упродовж двох наступних років “Відродження” встановило контакти з близько 50 зарубіжними антиалкогольними асоціаціями.

Розгортанню міжнародної діяльності молодіжних і культурно-освітніх товариств та об'єднань інтелігенції українців Галичини найбільше перешкождали польські чинники. Так, завдяки великим зусиллям Українському педагогічному товариству “Рідна школа” вдалося налагодити систематичні зносини лише з Інтернаціональним бюро виховання в Женеві, куди воно надсилало свої видання та звіти про діяльність. У 1925–1926 роках “Учительська громада” встановила двосторонні контакти з англійською, німецькою, голландською, австрійською, чеською, хорватською вчительськими організаціями. Але через негативну реакцію з боку Крайової шкільної ради (державного органу, що керував шкільними справами в Галичині), яка трактувала міжнародну діяльність товариства не інакше як “антидержавну”, працю в цій царині довелося припинити.

З цих же причин не змогло налагодити широких міжнародних зв'язків товариство Взаємна Поміч Українського Вчителства. Внаслідок п'ятирічних переговорів у квітні 1930 р. йому вдалося вступити до Міжнародної федерації вчительських організацій [28, с. 188-189]. Але через

погрози владних структур українська вчительська організація була змушена “добровільно” відмовитися від співпраці з цим органом.

У численних міжнародних форумах брали участь члени Українського лікарського товариства та Українського технічного товариства. Але їхні виступи здебільшого носили суто науковий характер і майже не стосувалися широких суспільних проблем. Однак пропаганда здобутків українських учених сприяла популяризації національної справи серед чужинців.

Попри спільні організаційно-ідеологічні засади діяльності та значні практичні потуги українським молодіжним організаціям Галичини також не вдалося здобути бажаного визнання з боку міжнародної спільноти. Незважаючи на пануючі у світовому скаутському русі принципи рівності та братерства, а також тривалі переговори з його керівною структурою – Міжнародним скаутським бюро в Лондоні, воно офіційно так і не визнало українського “Пласту” [див.: 26, с.175-177]. Не лише через зовнішні перешкоди, але й внутрішні прорахунки пластові провідники не реалізували широких можливостей щодо розвитку двосторонніх зв’язків із національними скаутськими організаціями. Про їхню перспективність яскраво свідчать таборування з німецькими та угорськими скаутами влітку 1928 і 1929 років у Славську, а також спільні мандрівки Гуцульщиною й Карпатами, які, до речі, знайшли широкий резонанс у Німеччині [14]. З іншого боку, в середині 20-х років Верховна пластова команда провела кілька “пропагандивних мандрівок” європейськими країнами, під час яких зав’язувалися дружні стосунки з місцевими скаутами [22]. Загалом “Пласт” користувався величезним авторитетом серед скаутського співтовариства, про що яскраво засвідчила широка хвиля протесту з приводу його заборони польською владою в 1930 році.

У розмаїтому спектрі міжнародних стосунків українських громадських організацій Галичини однією з найскладніших і найбільш делікатних стала проблема взаємовідносин із добровільними асоціаціями слов’янських народів. Останні у своїх програмних документах завжди декларували ідею слов’янського братерства, але шовіністично налаштовані польські громадські й державні кола, а також впливова російська еміграція прагнули не допустити галицьких українців до самостійної участі в міжнародних структурах, вимагаючи створення спільних із поляками представництв. Багато громадських асоціацій слов’янських народів (насамперед чеські, болгарські) із розумінням ставилися до прагнень українства, але вони були змушені рахуватися з відомим “державницьким принципом” участі у європейських об’єднаннях, а також із впливовими емігрантськими колами. Таким чином, приносилися в жертву національні інтереси великого слов’янського народу.

Ці тенденції виразно проявилися в жіночому русі. Майже десятиліття залишалися невизначеними стосунки “Союзу українок” зі створеним 1927 року у Празі Об’єднанням слов’янських жінок, що мало культурно-освітній характер. Перший домагався “рівноправного членства” в ньому, але росіянки категорично виступали проти цього. Побоюючись, що вступ українок викличе невдоволення впливової російської еміграції, що своєю чергою потягне небажані міжнародні ускладнення, чеська делегація, яка відіграла провідну роль в Об’єднанні, остаточно стала на бік росіянок [11].

Міжнародні стосунки української сокільської організації – “Сокола-Батька” – природно обмежувалися слов’янськими країнами, оскільки цей струмінь молодіжного руху поширювався лише їхніми теренами. Однією з перешкод інтеграції “Сокола-Батька” у сокільську спільноту стала напруженість у стосунках із Чеським сокільським союзом, що посідав у ній провідне місце. Протестуючи проти домагань поставити під свій контроль діючі в Чехо-Словаччині українські сокільські організації, “Сокіл-Батько” скористався прикладом хорватів і болгар, які відмовилися від участі у Загальнослов’янському з’їзді-здвигові, що відбувся у Празі 1926 року [21]. Відтак його представники не взяли офіційної участі в жодному такого роду форумі. Хоч на початку 1932 року, напередодні ІХ всесокільського з’їзду, “Сокіл-Батько” висунув завдання порвати з “хуторянством” і вступити до Союзу слов’янського сокільства [16], подальші переговори з його керівництвом показали неможливість існування самостійної української репрезентації в цьому об’єднанні. Незважаючи на таке становище, зберігалися традиційно міцні стосунки українського сокільства з хорватською, югославською, болгарською та іншими національними організаціями.

З кінця 20-х років політичні аспекти міжнародної діяльності громадських організацій поступово відходять на задній план, натомість посилюється увага до питань культурного й соціального розвитку. Це, з одного боку, зумовлювалося постійними (і не завжди безпідставними) закидами польських державних чинників, що вони “займаються політикою”. З іншого боку, українські товариства побачили, що саме культурно-освітні завдання є пріоритетними для національних асоціацій різних країн, тому співпраця з ними у цій царині може принести найбільші здобутки. Приклад такої “зміни орієнтирів” дали Профрус і ЦЕСУС: 1925 року в діяльності щодо полегшення українським студентам умов навчання за кордоном вони вбачали “малу вартість” [17], а вже 1927 року в їхніх програмних документах на необхідність вирішення цієї проблеми зверталась “особлива увага” [20].

За посередництвом міжнародних антиалкогольних об’єднань українське товариство “Відродження” направляло українців на навчання у міжнародних школах і курсах відповідного спрямування, а також на

Сенюк М.Я. Міжнародна діяльність українських громадських організацій Галичини у 20-30-х роках ХХ століття.

стажування у закордонних підприємствах із виробництва безалкогольних напоїв. Найпліднішою стала така співпраця з фабрикою переробки фруктів і овочів у німецькому місті Оберленбах, де проходили практику українські студенти. А завдяки домовленостям між “Союзом українок” та чеськими організаціями щороку десятки українських дівчат отримували право на безкоштовне навчання в господарських школах Чехо-Словаччини.

Початок широким зв'язкам “Сільського господаря” з близькими йому за характером європейськими асоціаціями відкрила участь товариства у XV Міжнародному сільськогосподарському конгресі (Прага, червень 1931 р.), на який прибули представники 31 держави [27]. Встановлені тоді контакти з чеською, німецькою, австрійською, французькою господарськими асоціаціями згодом переросли у співпрацю щодо обміну досвідом та здобутками у розвитку нових технологій і агрокультурних знань. Через пресу та різні форми освітньо-пропагандистської роботи “Сільський господар” намагався зробити їх надбанням українського селянства краю.

З іншого боку, іноземна преса, особливо чеська та німецька, широко висвітлювала здобутки й складні умови розвитку українських громадських організацій Галичини. Про це, наприклад, яскраво свідчать численні відзиви закордонних часописів про характер і особливості руху тверезості в краї. Так, в органі німецьких антиалкогольних асоціацій “Die Alkoholfrage”, що виходив у Берліні, відомий дослідник Фляйг у 1937 році вмістив нарис про столітню боротьбу за тверезість галицьких українців. Відзначаючи їхні здобутки, вчений підкреслював, що галицькі українці проводять антиалкогольну діяльність, незважаючи на відсутність допомоги та навіть деякі перешкоди з боку польського уряду. Особливе захоплення серед чужинців викликала активна праця у цій царині українського студентства, яке дотримувалося здорового способу життя й активно його пропагувало. А французький часопис “Le Libérateur” (Париж) виступав за доцільність запозичення досвіду галицького товариства “Рідна школа” щодо поширення “протиалкогольних карток” [29].

Під час міжнародних форумів українські товариства завжди велику увагу приділяли влаштуванню своїх виставок. Одним із найбільших такого роду репрезентаційних заходів стала участь у чикагській виставці, що пройшла в травні–листопаді 1933 р. Цьому передувала масштабна підготовча робота. Сотні осередків “Просвіти”, “Союзу українок”, “Сокола”, “Сільського господаря” відгукнулися на заклик “запрезентувати українську культуру серед чужинців світу”. Внаслідок масштабної організаційної праці зібрали 3 тис. експонатів, з яких відібрано найкращі (карти, діаграми, світлини тощо), які найвиразніше демонстрували багатовіковий культурно-історичний поступ українського народу. Відвідини українського павільйону на чикагській виставці викликали

захоплення серед тисячі іноземців. Резюмуючи ці враження, один німецький часопис підкреслював, що “тисячолітня українська культура несподівано бере гостя у свої високоетичні обійми” [3; 9; 15].

Таким чином, незважаючи на складні суспільно-політичні умови міжвоєнної Польщі, українські громадські організації Галичини прагнули розгорнути широку міжнародну діяльність з метою пропаганди серед світової спільноти “української справи” та популяризації національних традицій і культурних здобутків свого народу. Праця в цій царині набирала особливої ваги, зважаючи на те, що над Радянською Україною опускалася “залізна завеса” сталінізму, яка відгороджувала її від усього цивілізованого світу, а зовнішні зносини західноукраїнських політичних чинників блокувалися пануючими державно-політичними режимами. Хоч із відомих причин галицько-українським громадським об’єднанням не вдалося повною мірою реалізувати значний потенціал своєї діяльності у міжнародній царині, вже сам факт їхніх виступів промовисто свідчив, що на політичній карті Європи існує окремішний багатомільйонний слов’янський народ, що має глибоке історичне минуле, унікальні національні традиції та, незважаючи на перебування під владою різних державно-політичних режимів, усіма силами прагне до здобуття своєї волі, незалежності.

Проблема взаємозв’язків між українськими громадськими організаціями і європейськими добровільними асоціаціями має значні перспективи подальшого дослідження. Зокрема, вона повинна зайняти своє окреме місце в історії української дипломатії, а також ширше висвітлюватися в працях і наукових розробках із проблем побудови в Україні громадянського суспільства.

1. Центральний державний історичний архів України у м. Львові, ф.319, оп.1, спр.28, арк.3-4.
2. Там само, спр.178, арк.37-38.
3. Там само, ф.206, оп.1, 2 т, спр.43, арк.1-177.
4. Державний архів Львівської області, ф.119, оп.2, спр.6, арк.1.
5. Відродження. – Львів, 1938. – Ч.4-5. – С.48-49.
6. Діло. Щоденник. – Львів, 1925. – 22 травня.
7. Діло. – 1926. – 16 липня.
8. Діло. – 1929. – 13 червня.
9. Діло. – 1933. – 29 квітня; 18 липня.
10. Жінка. Двотижневик. – Львів, 1935. – 15 квітня; 1 травня; 1 липня.
11. Жінка. – 1936. – 15 травня.
12. Жінка. – 1937. – Ч. 19-20. – С.2-3.
13. Жінка. – 1937. – Ч.21-22. – С.10.
14. Молоде життя. Часопис Українського Пласту. – Львів, 1928. – Ч.8. – С.6. 1929. – Ч.1. – С.6-7; Ч.7. – С.6-7.

15. Рідна школа. Ілюстрований часопис для всіх. – Львів, 1932. – Ч.19-20. – С.270; 1933. – Ч.13-14. – С.223-224; Ч.19-20. – С.270.
16. Сокольські вісті. – 1931. – Ч.1-3. – С.6-7.
17. Студентський вісник. Бюлетень Центрального Союзу Українського Студентства в Празі ЧСР. – 1925. – Ч.12. – С.7-8.
18. Студентський вісник. – 1925. – Ч.6. – С.15-16; Ч.9-10. – С.24-25.
19. Студентський вісник. – 1925. – Ч.12. – С.10.
20. Студентський вісник. – 1927. – Ч.10-12. – С.34.
21. Всеслов'янський з'їзд соколів у Празі // Діло. – 1926. – 22 липня.
22. Левицький С. Український Пластовий Улад в роках 1911-1945 в спогадах автора. (Причинки до історії Пласту). – Мюнхен: Молоде Життя, 1967. – 131 с.
23. Побідний похід фемінізму // Діло. – 1929. – 20 липня.
24. Савчук Б. Жіноцтво в суспільному житті Західної України (Остання третина XIX – 1939 р). – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1998. – 278 с.
25. Савчук Б. Корчма: алкогольна політика і рух тверезості в Західній Україні у XIX – 30-х роках XX ст. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. – 247 с.
26. Савчук Б. Український Пласт. 1911-1939. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1996. – 264 с.
27. Сільський господар. – 1931. – Ч.8-10. – С.2-3.
28. Товариство Взаїмна Поміч Українського Вчителства 1905-1930. – Львів, 1932. – 339 с.
29. Чужинці подивляють нас! // Відродження. – 1938. – Ч.4-5. – С.75-77.

In article showed the main tasks, forms and methods of the international action of the Ukrainian civil organization of the Halichina in 20–30 th XX th century, gcueralire her chief tendencis and historical experience.

Г.О. Щигельська

ІНФОРМАЦІЙНО-ВИДАВНИЧА ТА КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ СОЮЗУ УКРАЇНЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ (1946 – 1949 рр.)

Невід'ємну складову частину історії української діаспори становить унікальне явище розвитку української культури поза межами батьківщини. Незважаючи на те, що культурна діяльність завжди була стрижнем громадського життя українських іммігрантів та викликала зацікавленість дослідників, доводиться, однак, констатувати непропорційність вивчення даної проблеми у різних країнах. Зокрема, маловідомою сторінкою у вітчизняній та зарубіжній історіографії залишається громадське життя українців у Великій Британії. Поміж тим, українська діаспора в Об'єднаному Королівстві вирізняється високим рівнем організованості та життєдіяльності, провідна роль в активізації якої належить центральній громадській установі – Союзу українців у Великій Британії (СУБ),